

محمود رایزن
وکیل دادگستری

گزارش کوتاه از کنفرانس
بین‌المللی حقوقی استکهلم
(۱۵ تا ۲۱ اگوست ۱۹۷۶)

حقوق افراد در مقابل آلودگی محیط زیست

بطور کلی مباحث مطروحه در این کنفرانس بعلت تعدد موضوعات آنطوری که باید عمیقاً مورد فحص و بحث و مطالعه قرار نگرفته و برخلاف کنفرانس U.I.A در مونیخ که موضوعات منحصر به سه مطلب بود (آزادی مبادله اطلاعات - وصول مطالبات در خارج - مسئولیت سازندگان کالا) کاملاً در مراکز حقوقی دنیا مطالعات عمیقی روی آنها شده بود.

از جمله موضوعات مورد بحث در کنفرانس استکهلم (حقوق افراد در مقابل اعمال آلودگی محیط بود) که در کمیته (حقوق محیط زیست) مطرح و گزارشی توسط پروفیسور Pr. Stephenc. Mc Caffrey، Etats - Unis مطرح شد که خلاصه آن اینست: در موقعیکه منافع فرد یا گروهی با اعمال آلودگی محیط مستقیماً یا غیرمستقیم مورد تهدید قرار میگیرد حقوق قانونی آنها در قوانین ملل مختلف یا دولتها چه هستند و برای جلوگیری از ادامه عملی که موجب آلودگی محیط و زیان بیشتر به شخص میشود زیان دیده به چه مقرراتی دسترسی دارد یا در چه مقیاسی این مقررات برای جبران حقوق زیان دیده بایستی کاملتر شود.

عنوان آلودگی محیط شامل عنوان محدودی نیست، استفاده از زمین و هوا و آب و صدا را هم شامل میشود و بهمین جهت این موضوع از دیدهای مختلف مورد بحث واقع شده و این گزارش هم حالات مختلف آنرا در معرض دید و مطالعه میگذارد. طرق قضائی - در کشورهای مختلف شاکیان خصوصی بر حسب معمول در قبال آلودگی محیط بر علیه آلوده کننده در دادگاهها اقامه دعوی میکردند و مطالبه زیانهای

وارد یا اقلا صدور حکم رسمی برخوردار از آلودگی را میخواستند.

در بعضی از کشورها اهالی باینکه شخصاً زیان ندیده ولی حق دارند بمنظور حفظ منافع عمومی در موارد آلودگی محیط زیست علیه آلوده‌کننده اقامه دعوی در محاکم بنمایند مانند موردیکه کسی هوای پارک و یا جنگل مجاور محل زیست را آلوده کند یا سپور محل آشفالها را در خیابان بسوزاند.

الف - وقتیکه عمل آلودگی موجب زیان و تهدید سلامتی شاکی بشود:

باینکه در بعضی ممالک برای زیان دیده حق اقامه دعوی علیه آلودگی شناخته شده ولی این قاعده در معارضه با قدرت اداری و دولتی خیلی ضعیف است مانند دود اتوبوسها که در ایستگاهها خانه‌های مجاور را آلوده میکنند. در بعضی از کشورهای زیان دیده از آلودگی محیط در قبال قدرتهای اداری مجاز به اقامه دعوی بر منع آلودگی نیستند فقط میتوانند جبران خسارات خود را بخواهند.

در بعضی از کشورها مقررات کافی و کاملی میباشد که بموجب آن اهالی میتوانند بر مبنای مثبت و محکمی جبران زیانهای ناشی از آلودگی محیط را بخواهند چه در مورد آلودگی هوا یا آب شیرین یا آب شور و زیانهای حاصل از سروصدا. بعلاوه بسیاری از دولتها تشویق میکنند اشخاص را بشرکت در نظارت بر قوانین مصوبه حفظ سلامت عمومی با حق اقامه دعوی در مواردیکه آن اعمال موجب یا تهدیدی برای سلامتی عمومی باشد به خصوص اگر با نقض مقررات اداری همراه باشد.

ب - حالتی که شاکی متحمل هیچ زیان مستقیمی نشده - این قاعده بدیهی که کسی که متحمل زیان مستقیمی نشده حق اقامه دعوی ندارد در مورد حفظ منافع عمومی مجری نیست منتهی در بعضی ممالک مقید به قیودی هستند.

همچنین در مواردیکه عمل مورد بحث موجب محدودیت استفاده از منابع تفریحی شده باشد مثل ایجاد اشکال در استفاده از یک پارک جنگلی عمومی که حق اقامه دعوی را از کسیکه در جزء جمع متحمل زیان شده باشد اسقاط نمیکند.

طرق اداری - قدرت و تسلط و نفوذ سازمانهای اداری در کشورهای مختلف تضادهای زیادی با حقوق محیط زیست ایجاد میکند. قابل توجه آنکه اشخاص موظف میشوند باینکه فقط از دستگاههای اداری احقاق حق خود را بخواهند و معمولاً شرایط احقاق حق در دستگاههای اداری باندازه محاکمه قضائی مساعد نیستند.

مقررات دستگاههای اداری معمولاً شکل مخصوصی از احقاق حق را بر شاکیان ارائه میکنند.

به حداقل دستگاههای اداری نظریات خود را وارد بر مقررات مصوبه میدانند و آنها را به شاکیان تحمیل میکنند. هرگاه شرایط اتخاذ شده برای رجوع بدستگاههای اداری را مورد ملاحظه قرار دهند توجه خواهند کرد که باز هم برای رسیدگی به یک امر در دستگاه اداری نسبت به شرایط اقامه دعوی در دستگاه قضائی محدودیتهایی است.

در بعضی ممالک حق رجوع بدستگاههای قضائی از شاکیان سلب شده است

حتی در مواردیکه آئین رسیدگی مشابه هم باشد. بالاخره بعضی از رژیمهای حقوقی فقط در مواردیکه قصور مسئول دولتی در اجرای صحیح یا کامل يك امری که ارتباط عاقلانه و مستقیمی با شکایت شاکی داشته باشد حق اقامه دعوی را باشخاص خصوصی داده اند.

نتیجه - گزارشات داده شده به کمیته حقوق زیست نشان میدهد که کشورهای شرکت کننده در کنفرانس در مورد حقوق محیط زیست بامسائل مشابهی مواجه هستند منتهی در درجات و در مقیاسهای مختلف.

در جوامع متعدد صنعتی جدید تمایل شدیدی برنارضا بودن قواعد قدیمی و ایجاد مقررات جدید مشاهده میشود تا جوابگوی احتیاجات متزايد حمایت و حفظ محیط زیست و منابع طبیعی باشد.

تکامل حقوقی مداوم

یکی از مباحث مهم کنفرانس بین المللی حقوقی استکهلم تحت این عنوان بود (Formation Legale Continue) که اینجانب آنرا به جمله (تکامل حقوقی مداوم) ترجمه میکنم. ممکن است این ترجمه مورد قبول حقوقدانان محترم نباشد. بهر صورت فعلا به بیان اصل موضوع میپردازم.

خلاصه ای از مذاکرات کنفرانس بین المللی حقوقی در استکهلم (اوت ۱۹۷۶) در کمیته تکامل حقوقی مداوم) مسئله تکامل حقوقی مداوم در جریان یکی از سمینارها هنگام آخرین کنفرانس بین المللی حقوقی در وانکور (۱۹۷۴) مورد نظر و توجه قرار گرفت. در این کنفرانس اهمیت موضوع به وضوح روشن شد. بخشهای زیادی روی آن بعمل آمد و مصادیق و مضامین مختلفی در سطح خیلی بالا ارائه شد. به این دلایل تشخیص داده شد که باید مطالعات دقیق روی این موضوع پراهمیت در کنفرانس بعدی ادامه داده شود.

لزوم يك تکامل حقوقی مداوم دقیقاً باین مفهوم مورد قبول همه شرکت کنندگان واقع شد که آنچه مسلم است وکلای پرکار و حقوقدانان پرمشغله نمیتوانند امیدوار باشند تا با وسائل شخصی بتوانند خود را در جریان توسعه و تکامل مداوم علم حقوق قرار دهند. فشار کارها باندازه ای است که کمتر وقت و فراغت برای تحقیق و مطالعه فردی و شخصی باقی میگذارد. عده ی زیادی از بزرگترین ادارات حقوقی اگر بتوانند فقط کارمندان اداره خود را تحت يك برنامه اختصاصی با قوانین و مقررات مصوبه و پیشرفته و تکامل علم حقوق آموزش دهند کار بزرگی کرده اند که حتی چنین راهحلی هم معمولاً ناقص تشخیص داده شده اند. امروزه حقوقدانان با مواجی از مراکز قانونگذاری که بصورت قوانین - تصویب نامه ها - آئین نامه ها - بخشنامه ها - دستورات وزارتی - آراء دیوان عالی کشور یا آراء هیئت عمومی و تصمیمات مداوم

و روزانه دادگاههای مهم مواجه هستند. که قانوندانان و افراد متخصص حقوقی در آن غرق میشوند تا چه رسد به کارآموزان حقوقی. همین وضعیت ایجاب کرده تا در جریان سالهای اخیر لزوم توسعه هرچه بیشتر يك تکامل حقوقی مداوم مورد توجه قرار گیرد. در این زمینه باید با احتیاط تمام پیشروی کرد زیرا هرکشوری در شرایط و وضعیت و امکانات بخصوصی قرار دارد. رژیم قضائی آن خطوط مشخصه‌ای دارد و فقط خودش میتواند عنوان و نحوه صحیح این پیشروی را انتخاب کند تا متمایل و متناسب با سیستم حقوقی خودش باشد.

کسانی که در کنفرانس وانکور شرکت کرده‌اند از اینکه حقوقدانان کشورهای مختلف اطلاعات و تجربیات خود را در دسترس عموم گذاشته‌اند و از این تجربیات یادگیری و استفاده سرشاری کرده‌اند خیلی خوشحال بودند. همانطور که قبلاً گفتیم هرکشوری باید این دردها را با احتیاج شخصی خود تطبیق دهد امیدواریم موضوع عمده بحث امسال در استکهلم این نتیجه عالی را در برداشته باشد تا مراکز حقوقی با اهمیت آن پی برده و از این بحثها خطوط مشخصه‌ای در برنامه تکامل حقوقی خویش ترسیم کنند.

در این گزارش کوشش نخواهد شد اصولی تعریف گردد یا قواعدی برای تکامل مداوم حقوقی بیان شود زیرا نه تنها چنین روشی از امکانات گزارش‌دهنده خارج است بلکه چنین قواعدی مفید هم واقع نخواهد شد معیناً صوری از مورد بحث وجود دارد که قابل ذکر است. به این دلیل و امید که اقلاً مشخص بعضی از خطوط آن راهنمایی باشد تا بتواند مبنای بحث قرار گیرد. همه قبول دارند که صور ارائه شده تمام امکانات نیست. فقط امیدواریم که این خطوط مشخص مانند يك نقطه حرکتی برای آزمایشات خیلی مفصل بعدی باشد. تا پیشروی بسوی تکامل از آنجا شروع شود.

مباحث مورد مطالعه در چهارچوب مقدماتی تکامل حقوقی مداوم بایستی مرتبط با عوامل محلی باشد اما انتخاب تمهای موضوعات حقوقی مورد مطالعه بمنظور ایجاد يك تکامل حقوقی باید در چهارچوب عوامل محلی محدود شوند تا تمهای انتخابی بتوانند به مبانی حقوقی آن کشور نزدیک و مربوط شوند.

مثلاً يك دوره مطالعه و درس تکمیلی برای حقوقدانان به منظور به خاطر آوردن آنچه در دانشکده حقوق یاد گرفته بودند و تقریباً دوره کردن دروس حقوقی. بعلاوه موضوع این دوره تکمیلی ممکن است در يك زمینه جدید باشد که برای شرکت کنندگان تازگی داشته باشد یا بصورت بحث و مباحثه رشته‌ای از مباحث حقوقی مطرح شود. که فقط عده‌ای اشخاص متخصص در آن رشته بحث کنند همچنین امکان دائن کردن دوره‌هایی برای متخصصین نیز هست بخصوص برای کسانی که میل دارند در رشته‌های مخصوص مطالعات خود را تکمیل نمایند.

بالاخره برای نتیجه بخش بودن این تعلیمات باید همیشه توجه داشت که موضوع این تمرینات از این شاخه به آن شاخه پریدن نباشد. و حتی تظاهرات چشمگیر نشان دهند. تبحر اداره‌کننده که موجب تعجب شرکت‌کنندگان بشود نیز مورد نظر نیست.

حتی برای متخصصین نیز این نیست که آنها را به فضاهای دور دست از رشته‌های خودشان ببریم، که از تحمل و ظرفیت آنها خارج باشد. تنها نظر صحیح در تکامل مداوم قانونی این است که یک شرکت‌کننده بهتر بتواند آنچه را که میدانند در عمل پیاده کند. به همین جهت اگر مطلبی هست که باید به آنها تفهیم شود باید بنحوی بیان و توضیح شود که برای آنها قابل درک و جذب باشد اگر هم بخواهیم افکار آنها را به چند خط‌مشی جدید نزدیک کنیم بایستی این خط‌مشی‌ها کاملاً توضیح و بسط داده شود بنحوی که منافع او تحریک شود و میل به یادگیری را در او بیدار کند و موجب تشویق او به مطالعه و تحقیق گردد. گاهی در دادگاهها موضوعات فوق‌العاده پیچیده‌ای مطرح میشود در سطح بالا که برای شرکت‌کننده آن در این دوره‌ها حضور در جلسات دادگاه و تعقیب جریان جلسات محاکمه مرجح هست بر مذاکرات و مباحثات شفاهی در کلاس. فرصتهای زیادی پیش می‌آید که مجاورت با قاضی مرجح هست، کسانی که این دوره‌های تکمیلی تکامل حقوقی را اداره و راهنمایی میکنند گاهی از خود سؤال میکنند که آیا بهتر نیست موضوع بحث را بیشتر با موارد عملی تطبیق دهند بطوریکه شرکت‌کننده در دوره تکمیلی بتواند موضوع را با موارد عملی اختصاصی در زمینه ارجاعات شخصی خود تطبیق و مورد مطالعه قرار دهد. یا جلسات تبادل نظر بین کارشناسان یا جلسات تمرین و بحثهای گروهی تشکیل دهند.

در اتازونی و خصوصاً در ایالت کالیفرنیا پیشرفت زیاد در این زمینه و توسعه آن انجام شده، تکنیک مخصوصی برای قبول آن و امکان استفاده از آن وسایل فرعی که در عین سادگی ارزشمند هستند ارتباط به‌سازمان اعمال‌کننده و سطح امکانات محلی مربوط میشود.

در مورد نحوه عمل موضوع و روش عرضه قابل قبول ممکن است این دوره تکمیلی از یک درس ساده یا از تعدادی دروس برای یک جلسه یا در یک روز اختصاص به تعطیل آخر هفته یا در یک هفته تعیین شود. مدرسین میتوانند از ردیف وکلای وارد در کار - آنهایی که بهتر به مشکلات همکاران خود آشنا هستند یا از میان دانشجویان که از اساتید شغلی و در حال تعلیم هستند و یا آشنا به تکنیک‌های جدید تدریس می‌باشند و به آن عمل میکنند یا از میان قضات که میتوانند واجد خصوصیات تخصصی باشند یا از میان سایر طبقات شغلی مثل کارشناسان برجسته امور حسابداری که سروکارشان با امور دعاوی و دادگستری است انتخاب شوند. شرایط پیاده کردن این قبیل دوره‌های تکمیلی باز هم ارتباط پیدا میکند به وضعیت سطح معلومات محلی که آیا این دوره‌ها بوسیله کانون وکلا یا مؤسسات حقوقی دانشگاهی یا مقامات محلی مربوط و خلاصه به‌ابتکار خود کانون وکلا یا دانشگاهها و دانشکده حقوق تشکیل شود.

در تمام اینها نباید فراموش شود که موضوع این تمرین عبارت است از عرضه یک دوره عملی تکمیلی مفید به وکلای شغلی. عشق به یک تکامل حقوقی مداوم نباید منتهی شود به از این شاخه به آن شاخه پریدن موضوعات که وقت کمیته اداره‌کننده

را اشغال کند بلکه باید موضوعات مورد بحث واقعاً مورد لزوم واقعی شرکت‌کننده باشد به علاوه مسائلی که باید عرضه شود و اداره این دوره‌های تکمیلی موضوعات خیلی مهمی است که بایستی مورد مطالعه قرار گیرد. مثلاً متبادر به ذهن اینطور بوده که باید کانونهای کشورهای يك نظارت دقیق و دائمی را روی صلاحیت و دانش اعضای خود اعمال کنند. از این نظر که معمولاً و تقریباً در تمام یا اغلب کشورهای مقامات شغلی ملزم نیستند که مهارت خودشان را نشان دهند. در مورد احساس احتیاج ولی در مرکز شغلی يك مرتبه که قبول شدند از آزمونهای آتی و بعدی حالت معافی بخود میگیرند. اشخاص بمطالعه پیشرفتهای جدید علم حقوق حتی در آن قسمتی که در حوضه تخصص خودشان میباشد کمتر میپردازند و خودرا کمتر در جریان اطلاع از آخرین تصمیمات جدید محاکم یا در جریان قانونگذاری و قوانین مصوبه جدید میگذارند. حتی کمتر خود را در جریان تصمیمات و خواستن قرار میدهند که میتوانند مورد استفاده در گردش عادی روزانه کارشان باشد. آنچه یاد گرفته از تجربیات شخصی است یعنی اگر از گرفتاریهای ازیاب رجوع گاهی این سؤال پیش میآید که آیا تکامل حقوقی مداوم مخصوصاً اگر در سطح کشور باید پیاده شود بهتر نیست اجباری باشد.

بهمراه مطلب فوق لزوم يك امتحان در سطح صلاحیت را پیش می‌آورد که در کوشش برای انجام یا تکامل حقوقی مداوم همراه باشد. این تنها يك سالن درس نیست بلکه بیشتر میل کوشش برای انجام يك وظیفه مهم است و آن شناساندن تخصص در حوزه‌های دیگر. مطلب فوق را اینطور توجیه میکنند که مردم باید بتوانند فوراً تشخیص دهند وکیل متخصص کیست که باید به آن مراجعه کنند؟ و متخصص بالنتیجه باید اختیار شناساندن تخصص و نیز تجربیات اختصاصی خود را داشته باشد. مسلماً ممکن است آنرا عرضه يك تبلیغات تلقی کنند و با آن مخالفت کنند و با آن موافق نباشند معذک يك سیستم آزمونی در محتوای تکامل حقوقی مداوم میتواند مورد نظر باشد و شاید راهی برای حل این مسئله بخصوص بدست ما بدهد.

يك اصل اساسی باز تحت تأثیر قرار میدهد و آن مجموعه مسائل مطروحه مربوط بتکامل حقوقی مداوم است و آن اصل منافع عمومی است. برهمه فرض است تا مطمئن شویم که آنچه لازمه کوشش است بمنظور مجهز کردن وکلا انجام شده تا وکیل بتواند به موکلین خود بهترین خدمت ممکن را عرضه کند.